

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

**Aldona Sieradzka-Krupa, „Przykładne z wiernej i statecznej miłości małżeństwo
Elżbiety Drużbackiej. Komentowana edycja krytyczna i studium o utworze”**

Niniejsza praca obejmuje edycję krytyczną XVIII-wiecznego romansu autorstwa Elżbiety Drużbackiej pt. *Przykładne z wiernej i statecznej miłości małżeństwo* oraz część monograficzną poświęconą analizie tego utworu pod kątem strategii perswazyjnych i dydaktyki.

Edycja krytyczna jest oparta na czterech przekazach dostępnych w Polsce i została opracowana w zgodzie z powszechnie przyjętymi zasadami edycji tekstów staropolskich, szczegółowo omówionymi, zgodnie ze sztuką, na końcu wstępu. Pod tekstem znajdują się objaśnienia do konkretnych partii utworu oraz słownik trudniejszych wyrazów występujących na przestrzeni całego tekstu. W aparacie krytycznym znajduje się także część poświęcona skolacjonowaniu dostępnych przekazów. Za podstawę wydania został przyjęty przekaz sygnowany ręką autorki.

Edycja w zamierzeniu ma umożliwić czytelnikom o różnym stopniu doświadczenia w kontaktach z polską literaturą dawną (czyli zarówno pasjonatom niezwiązanym z uniwersytetem, jak i, na przykład, studentom) wnikliwe zapoznanie się nie tylko z samą treścią utworu (przez rekonstrukcję tekstu oraz wyjaśnienie trudniejszych słów i zwrotów), lecz także z bogactwem odniesień do ówczesnej kultury w nim zawartych.

Studium poprzedzające utwór za główny cel stawia sobie wnikliwe opracowanie romansu *Przykładne ze statecznej i wiernej miłości małżeństwo*, zarówno pod kątem treści ideowej, jak i poetyki. Omówiona została budowa dzieła w odniesieniu do zasad teoretycznych gatunku i rozwiązań (np. fabularnych, poetyckich) stosowanych przez autorkę w innych utworach. Szczególna uwaga została również poświęcona rekonstrukcji zamysłu dydaktycznego autorki zawartego w utworze. Drużbacka napisała dzieło, które nie ograniczyło się do „awanturnych przygód”, lecz potraktowała formę romansu jako sposobność do realizacji zadań wychowawczych. Dyskusje postaci, konstrukcja fabuły i wypowiedzi narratora w świecie przedstawionym romansu poruszają tematy wolności osobistej, prawa do miłości, granic między przekonywaniem kogoś a narzucaniem mu swojej woli, pożądanym i niepożądanym wartości (z perspektywy społecznej i jednostkowej), a także „właściwego” sposobu przeżywania miłości. W wyniku badań stało się jasne, że Drużbacka duże partie tekstu ukształtowała zgodnie z zasadami retoryki. Nie tylko stosowała środki retoryczne w treści, lecz także kształtowała wypowiedzi postaci zgodnie z szablonem mowy i włączała pomniejsze

gatunki retoryczne w strukturę romansową. Spostrzeżenia te każą przypuszczać, że poetka nie była tak słabo wykształcona, jak się to na ogół przyjmuje.

Utwór Drużbackiej jest ciekawy także ze względu na heterogeniczną formę. Jej dominantę stanowi romans (4724 wersów na 5332 wersów), całość utworu otwiera poemat opisowy, który jest dopełnieniem części romansowej (choć mógłby być utworem osobnym), natomiast zamykający całość wiersz wskazuje kierunek interpretacji dzieła, spajając poemat opisowy z częścią fabularną. Analiza szczegółowych rozwiązań poetyckich również znalazła miejsce w części monograficznej pracy.

Jeśli chodzi o źródła *Przykładnego małżeństwa*, analiza ujawniła inspirację *Kroniką wszytkiego świata* Marcina Bielskiego, *Nowymi Atenami* Benedykta Chmielowskiego, filozofią Jana Jakuba Rousseau, utworami typu *descriptio gentium*, podaniami antytureckimi, dialogami, przygodami hagiograficznymi (np. św. Małgorzata) oraz *Nadobną Paskwaliną* Samuela Twardowskiego. Pozwala to przyjąć, że utwór Drużbackiej nie jest adaptacją utworu obcego, ale autorskim dziełem, która podane źródła przetworzyła zgodnie z własną inwencją.

W pracy zawarty jest również rozdział streszczający stan badań nad utworami romansowymi Drużbackiej, w którym zostały przeanalizowane wzmianki na temat jej utworów fabularnych sięgające XIX wieku. W tym samym rozdziale autorka zaproponowała modyfikacje do istniejącej typologii utworów poetki, w których proponuje ograniczenie liczby utworów zaliczanych do grupy romansów.

Na zakończenie zaproponowano również najciekawsze perspektywy badawcze, które warte byłyby osobnych studiów, jak przeanalizowanie związków utworu z estetyką rokoka, głębsze zbadanie związków z filozofią Rousseau, *commedia dell'arte* czy opracowanie miejsca utworu na tle pozostałej twórczości poetki.

Twórczość romansowa Drużbackiej nie została dotychczas wystarczająco wnikliwie opracowana, przez co autorka jest niedostatecznie obecna we współczesnych badaniach nad dawnym romansem polskim. Praca wychodzi naprzeciw sugestiom badaczy tworzących syntezę poświęcone historii tego gatunku w Polsce, którzy sygnalizują konieczność osobnego opracowania twórczości Drużbackiej jako autorki wyjątkowej¹, i ma na celu stworzenie na podstawie szeroko zakrojonej analizy porównawczej przyczynku do dalszych badań nad twórczością autorki.

Aldona Kierulke-Ciupa